

Juan Negrín

In zijn boek "A short history of nearly everything" memoreert Bill Bryson de experimenten van de bioloog Haldane, die mensen opsloot in een decompressiekamer om te kijken wat gebrek aan zuurstof met ze deed. Eén van zijn proefkonijnen was de ex-premier van Spanje, Juan Negrín. Wie was Negrín eigenlijk?

De medicus en socialist Juan Negrín (1892 - 1956) is waarschijnlijk de minst bekende en meest vergeten hoofdrolspeler in de Spaanse burgeroorlog (1936-1939). Zonder twijfel het gevolg van het "Pacto de Olvido" (pact van het vergeten) dat links en rechts sloten in de periode van transitie van dictatuur naar democratie na de dood van Franco in 1975. Dit pact hield in dat de franquisten gevrijwaard werden van vervolging en ook dat er geen eerherstel voor de slachtoffers van de Burgeroorlog en de dictatuur zou zijn.

En zo vergaten Spanje en de wereld dat Negrín net zozeer de personifiëring was van het verzet van de republikeinen in de Spaanse broederstrijd, als Franco dat was voor de andere partij, de nationalisten. Weinig bekend is ook dat hij premier van Spanje was van mei 1937 tot maart 1939.

Negrín groeide op in een welvarend en katholiek gezin in Las Palmas (Gran Canaria). Van 1906 tot 1915 studeerde en werkte hij in Duitsland en ontpopte zich als briljant wetenschapper en polyglot. Hij sprak vloeiend Frans, Duits en Engels en was vlot in het Russisch en Italiaans. Dat kwam hem goed van pas toen hij, eenmaal terug in Spanje en opgeklommen in de PSOE (de Spaanse arbeiderspartij), voor welke hij in 1931 werd gekozen als afgevaardigde voor Las Palmas, door de Cortes gekozen werd als vertegenwoordiger van Spanje in de Internationale Arbeidsorganisatie. In de periode 1931 - 1936 behoorde Negrín tot de gematigde vleugel van de PSOE die samen met de republikeinse president Azaña een ambitieus programma van hervormingen lanceerde (secularisatie van de staat, agrarische hervorming, decentralisatie, hervorming van het leger, progressieve arbeidswetgeving etc.).

Manuel Azaña y Diaz (1880 - 1940), richtte in 1925 Acción Republicana, een links-republikeinse partij. De republikeinse en socialistische partijen behaalden in april 1931 de overwinning bij de gemeenteraads-verkiezingen, waarna koning Alfonso XIII van Spanje aftrad en de republiek werd uitgeroepen. Nadat een interimregering onder leiding van de liberale katholiek Alcala-Zamora een nieuwe grondwet had aangenomen werd de atheïst Azaña in december 1931 benoemd tot premier van een kabinet van sociaal-democraten en republikeinen. Dit kabinet hield stand tot 1933 waarna centrum-rechts het stokje overnam. Azaña kwam terug met het succes van het Volksfront (een samenwerkingsverband van links-republikeinen, socialisten en communisten) bij de verkiezingen van 1936, hij werd andermaal premier. Nadat de communisten president Alcala-Zamora in het zand hadden doen bijten werd Azaña in mei 1936 gekozen tot president. Dat bleef hij tot aan het eind van de Burgeroorlog. Begin 1939 vluchtte hij naar Frankrijk waar hij in 1940 overleed.

In 1936 werd Negrín benoemd tot minister van Financiën in het kabinet van de veel radicalere Largo Caballero en in die rol volvoerde hij het plan om de Spaanse goudvoorraad aan te spreken om de Russische wapenleveranties te kunnen betalen. Hij was ervan overtuigd dat de oorlog alleen gewonnen zou kunnen worden wanneer de hulp in werd geroepen van de Russen. In totaal werden 7.800 kisten met goud - door Spanje opgepot als neutrale staat tijdens de eerste wereldoorlog en niet het overblijfsel van de zendingen uit Zuid-Amerika - ofwel 510 ton ter toenmalige waarde van 518 mln. dollar (huidige waarde ongeveer 5 mld.) naar de Sovjet-Unie verzonden als betaling voor wapenzendingen (oktober 1936). Negrín schijnt als minister van Financiën het besluit te hebben genomen in overleg met Largo Caballero die later beweerde geen keus te hebben gehad. President Azaña werd niet gekend in dit besluit. De rechtse publicist Pío Moa heeft deze gang van zaken afgedaan als een typisch staaltje van ondemocratisch machtsmisbruik, maar het is inderdaad de vraag of de republikeinen wel anders konden.

Francisco Largo Caballero (1869 – 1946). Oorspronkelijk bouwvakker werd in 1890 lid van de socialistische vakbond UGT (Unión General de Trabajadores). In 1894 trad hij toe tot de PSOE. Tijdens de staking van 1917 werd Caballero opgepakt en kreeg hij levenslang, maar na een jaar was hij weer vrij. Als adviseur arbeidszaken en vertegenwoordiger van de enige toegestane vakbond, werkte hij samen met de dictator Miguel Primo de Rivera (1870 - 1930) die regeerde van 1923 tot 1930. Toen in 1931 de republiek werd uitgeroepen werd Largo Caballero minister van Arbeid in het kabinet Azaña. Largo Caballero behoorde tot de linker en radicale vleugel van de PSOE die voortdurend overhoop lag met gematigden zoals Negrín en Prieto. Vlak na het uitbreken van de Burgeroorlog sloot hij een pact met de anarchistische vakbond CNT (Confederación Nacional del Trabajo) en de communisten van de PCE (Partido Comunista España). Zijn botsingen met de gematigden leverde hem de bijnaam "Lenin español" op. Na een ruzie met de communisten volgde Negrín hem op in mei 1937. Largo Caballero week uit naar Frankrijk in 1939, werd na de Franse capitulatie door de Duitsers geïnterneerd in Sachsenhausen waar hij gedurende de gehele tweede wereldoorlog verbleef. Hij overleed in 1946 in Parijs als banneling.

In de lente van 1937 wankelde het kabinet Largo Caballero vanwege het gebrek aan eenheid en slechte resultaten in de Burgeroorlog. Op 13 mei forceerden de communisten een kabinetscrisis. President Azaña bood Negrín het leiderschap aan. Voor Moskou was Negrín de ideale kandidaat. Geen "bolsjewistische socialist" of revolutionair, maar een gematigd sociaaldemocraat. Er zijn geen aanwijzingen voor een communistische samenzwering om Negrín aan de macht te helpen. Het kabinet Negrín trad aan op 17 mei. Negrín was niet alleen premier, maar beheerde ook de ministeries van Financiën en Economische Zaken. Hij reduceerde het kabinet van 18 tot 9 ministers en sloot de revolutionaire extremisten zoals de Spaanse vakbonden UGT, CNT en de volgelingen van Largo Caballero: de *caballeristas* uit. Maar gaandeweg werd de positie van de gematigden minder sterk en groeide de kracht van de communisten. Op 3 april 1938 formeerde Negrín zijn tweede kabinet zonder de gematigden, maar met het anarchistische CNT. Hijzelf was premier en minister van defensie. Dit kabinet markeerde het hoogtepunt van de sovjet-invloed en de invloed van de communisten in Spanje. Veel sleutelposities in het kabinet en in de administratie en het volksleger werden nu ingenomen door sympathisanten van de PCE of communisten.

Begin 1939, toen het er voor de republikeinen slecht voorstond, hoopte Negrín dat een buitenlandse mediator de middelen zou aanreiken om de Burgeroorlog te beëindigen. Ondanks zijn publiek gedrag dat voortzetting van de tegenstand tegen Franco inhield, was hij bereid Franco de overwinning te gunnen in ruil voor het afzien van represailles. Franco had echter geheel andere plannen, met zijn draconische "Ley de Responsabilidades Políticas" had hij de intentie om met terugwerkende kracht vanaf 1934 iedereen van 14 jaar en ouder te vervolgen wegens plegen van revolutionaire misdaden. Rond 15 maart veranderde de internationale situatie. Tsjecho-Slowakije werd door Hitler onder de voet gelopen en dat leidde er toe dat Londen en Parijs Franco vroegen neutraal te blijven. Er was geen sprake van internationalisering van de Burgeroorlog zoals Negrín had gehoopt. Na de beëindiging ervan week Negrín uit naar Frankrijk en later naar Londen, vanwaaruit hij tot 1945 leiding gaf aan de regering in ballingschap. Hij overleed in 1956 in Parijs.

Negrín kon niet bogen op een grote aanhang onder zijn collega's, hij was veel meer en autoritair bestuurder dan een politicus. Hij had de PSOE ook niet onder controle en moest voortdurend concessies doen aan de rechtervleugel op straffe van een scheuring. Zo moest hij een mate van persvrijheid tolereren die de communisten buitensporig vonden.

Negrín was een lekkerbek en rokkenjager die deelnam aan orgiën en vreetpartijen. Deze neigingen werkten zeer verstorend op zijn werk en de communisten probeerden hem zwart te maken. Vraag is wat Negríns drijfveren zijn geweest. Hij was immoreel op het persoonlijke vlak, maar in tegenstelling tot velen van links, een patriot en ervan overtuigd dat een rechtse regering het land in de afgrond zou storten. Hij streefde naar een links bewind, sterk en autoritair en een economische politiek gebaseerd op uitgebreide nationalisatie, zonder echter revolutionaire collectivisatie. Deze opvattingen vielen gedeeltelijk samen met die van de communisten, maar hij was niet uit op een overheersing van communisten of grote afhankelijkheid van de Sovjet-Unie.

Willem Peeters, 21 november 2008